

"בארץ הלוהטת הזאת מילים צריכות להיות צל" (יהודה עמיחי)

השיח הפוליטי הנוכחי ברשתות החברתיות ובאמצעי התקשורת רווי באלימות מילולית משני הצדדים וכלפי שני הצדדים: תומכי הרפורמה ומתנגדי הרפורמה. לאופיו המתלהם והקיצוני של השיח ולהשלכותיו המפלגות עלולה להיות השפעה גם על השיח שבין התלמידות/ים לבין עצמן/ם ובינן/ם לבין א/נשים אחרות/ים בסביבתם/ן.

מטרות השיעור הן לזהות את מגמות הקיטוב וההקצנה הנשמעות בשיח החברתי למול הדגשת החשיבות של המתונות בימים אלו. השיעור גם מציע לתלמידות/ים כלים להקשבה ולדיאלוג עם מי שדעותיו/ה שונות והפוכות מתוך שאיפה שהתלמידות/ים ינסו להשפיע על סביבתם/ן במיתון הויכוח הפוליטי או אף ביצירת דיאלוג שמבוסס על רצון אמיתי להקשיב ולבסס אמון.

צילום: יוסי זמיר, מתוך [מאגר: "שתיל סטוק"](#)

מהלך השיעור

פתיחה:

נכתוב על הלוח את המילה "ויכוח" ונבקש מהתלמידות/ים להעלות אסוציאציות למילה. לאחר שהלוח יתמלא, נוסיף את המילה "פוליטי" ליד המילה ויכוח, ונבקש להוסיף אסוציאציות כשמדובר בויכוח פוליטי. נשאל: מה ההבדל בעיניכן/ם בין ויכוח על נושא יומיומי, כמו ויכוח עם ההורים על סידור החדר או ללמוד למבחן לבין ויכוח פוליטי? איך נראה הויכוח הפוליטי היום בחברה?

לאחר מכן נבקש מהתלמידות/ים לחשוב ולשתף במקרה שנקלעו לשיחה עם מישהו/י בעל/ת דעות פוליטיות הפוכות. נשאל את התלמיד/ה ששיתפ/ה בסיפור: איך התנהלה השיחה? מה קרה שם? איך הרגשת בשיחה? מה חשבת בזמן השיחה? האם למדת משהו חדש? האם הדעה שלך הושפעה מהצד השני? האם הדעה שלך השפיעה על הצד השני? האם זו היתה שיחה טובה לדעתך? איך הרגשת אחר כך? איך השיחה השפיעה על הקשר שלך עם בן/בת השיח שלך?

למורה: חשוב להתעקש על הבאת סיפור אישי לדוגמה, גם אם רק אחד או שניים כדי להבין את הקושי והאתגר בשיחה כזו.

שיתוף במליאה:

- האם אתן/ם פוגשות/ים ומדברות/ים א/נשים עם דעות שונות משלכם? איפה? (בכיתה, במשפחה, ברשתות חברתיות, בחדשות, ברחוב)?
- איך אתן/ם מרגישות/ים במפגש כזה? אתן/ם רוצות/ים לדבר או מעדיפות/ים להימנע ו"לשים את הפוליטיקה בצד"?
- מה קשה לכן/ם בשיחה עם מישהו/י בעל/ת דעות פוליטיות הפוכות ושונות משלך?
- האם הדעה שלכן/ם יכולה להשתנות בעקבות שיחות כאלו?
- האם אתן/ם חושבות שהדעה של הצד השני משתנה בעקבות השיחה אתכן/ם?
- איך שיחות כאלו משפיעות על הקשר ביניכן/ם לבין א/נשים עם דעות שונות משלכן/ם?

תערוכה

נתלה על הקירות פוסטים וציטוטים שרצים ברשת חלקם אלימים וגזעניים (אם מתאפשר, נכין את התערוכה מראש בחדר אחר שהתלמידות/ים ייכנסו אליו לאחר הפתיחה). ניתן להדפיס את השקפים מתוך המצגת המצורפת למערך.

נסביר: דיברנו עד עכשיו על הרובד האישי, על המפגש שיש לנו עם מי שחושב/ת אחרת ואפילו הפוך מאיתנו, והעלינו את הקשיים שיש במפגש הזה. נעבור עכשיו מהרובד האישי לרובד החברתי. הכנו תערוכה שמורכבת מאמירות שנכתבו ברשתות חברתיות ומשלטים בהפגנות, אנחנו ננסה לאפיין את השיח הפוליטי שמתקיים היום בחברה.

*נכון את התלמידות/ים לכך שהתערוכה עלולה להעלות תחושות קשות ולא נעימות.

נחה את התלמידות/ים להסתובב בתערוכה ולקרוא.

דין - ניתן לבחור מבין השאלות הבאות:

- איך הרגשתן/ם לקרוא את כל האמירות האלה?
- האם אתן שומעות/ים אמירות והתבטאויות דומות בסביבתכן/ם?
- איזו כותרת הייתן/ם נותנות/ים לתערוכה הזאת?
- האם נשמעים היום קולות ואמירות שבעבר לא היו נשמעים (למשל השוואה לנאציזם ושימוש בסמלים שלו, עלבונות אישיים לאנשי ציבור, קריאות לאלימות ועוד)?
- איזו השפעה יש לויכוח הפוליטי על החיים ביומיום? איך הוא משפיע על היחסים בין א/נשים? (תשובות אפשריות: למשל ריחוק בין חברות/ים ובני/ות משפחה, ויכוחים שמתלהטים מהר ולעיתים מגיעים לאלימות, קטלוג א/נשים לפי עמדתן/ם הפוליטית והבחנה בין "הם" ו"אנחנו", התגברות של שנאה ועוינות, קריאות לחרם על בתי עסק, א/נשים מגבשים דעות חיוביות על מי שנדמה להם שחושב/ת כמוהן/ם ומתוך כך מתחזקת חשיבה סטריאוטיפית - הנחה שניתן לצפות את עמדתו הפוליטית של אדם לפי מראה, מקום מגורים או עיסוק).
- מה לדעתכן/ם גורם להקצנה בשיח בתקופה הזאת - לאמירת דברים אלימים יותר וליחס עוין כלפי מי שחושב/ת אחרת? (תשובות אפשריות: אמירות של מנהיגים, חוסר היכרות בין קבוצות וזהויות שונות בחברה, שיח ברשתות חברתיות, כלי תקשורת: התקשורת נוטה להציג את האנשים היותר קיצוניים בכל צד ואת האמירות היותר קיצוניות).
- איזה חלק יש לרשתות החברתיות בהקצנה בדעות של אנשים? (תשובות אפשריות: פייק ניוז-הפצת מידע כוזב, ברשתות החברתיות נוצרת אשליה: אנחנו מתחברות/ים לא/נשים שדומות/ים לנו בדעותיהן/ם, וכך מתחזקת התחושה שאנחנו צודקות/ים וכולן/ם חושבות/ים כמונו, אך האמת היא שאנחנו לא נחשפות/ים לא/נשים שחושבות/ים אחרת) להרחבה בנושא ראו בנספח בסוף המערך.
- אילו סכנות יש בקיטוב הזה?

צפייה בסרטון

נצפה יחד בסרטון של שאולי - מלחמת אזרחים | [ארץ נהדרת](#) | [הפיתרון של שאולי](#) - [מדקה: 1:44](#)

נערוך דיון בעקבות הצפייה בעזרת השאלות הבאות:

- מה אתן/ם חושבות/ים ומרגישות/ים כלפי מה ששאולי אומר?
- מה דעתכן/ם על הפתרון שהוא מציע, האם הוא עלול לקרות במציאות?
- עד כמה אנחנו קרובים למצב של פילוג ופירוק? מה מקרב ומה מרחיק אותנו מהתפרקות כחברה?
- מה האלטרנטיבה? איזה פתרונות נוספים קיימים? מה הם ידרשו מאיתנו?
- החברה בישראל מורכבת מא/נשים וקבוצות שונות עם אמונות, תפיסות עולם וזהויות שונות, האם והיכן יש הזדמנות לא/נשים שונות/ים להיפגש ולדבר?
- האם יש חשיבות וטעם במפגש כזה? אם הוא עשוי להיות כל-כך טעון ומורכב, אולי עדיף שלא יהיה, אולי זה רק מרחיק ומפלג יותר?

נקרא ביחד את הכתבה הבאה של אישה שמשתייכת לצד של תומכי הרפורמה: [פגישה עם יו"ר הנהלת מרצ גרמה](#)

[לי להבין שאני לא מבינה את הפחד של הצד השני](#), יעל שבח, 24.3.24 מקור ראשון.

נשוחח בעקבות הכתבה, סביב השאלות הבאות:

- מה מביא אישה דתייה וימנית, שאיבדה את בעלה בפגיע טרור, לרצות להיפגש עם יו"ר הנהלת מרצ?
- למה היא מרגישה צורך להכיר לעומק את הערכים המנוגדים לשלה, להכיר את הפחדים, את החששות, את הרצונות והתקוות של מי ששונה ממנה כל כך?
- מה נקודת המוצא שלה לשיחה? (היא מקבלת את העובדה שעמדותיו הפוליטיות כנראה לא ישתנו, אך היא מוכנה ורוצה להקשיב לפחדים שמתחת לפני השטח ולמצוא את החיבור האנושי אליהם).
- האם דעותיה השתנו בעקבות השיחה? עם אילו תובנות היא יצאה מהשיחה?
- איך היא מתייחסת לאיש השיח שלה ולדעותיו?

במקביל נקרא גם את [הפוסט מ 26.4.23 של ד"ר זהבה ברקני](#) שמשתייכת לצד השני: למתנגדי הרפורמה

...

Zahava Barkani

26 באפריל ב-17:21

מאוד לא פופולרי להיות היום בהקשבה למי שלא אני, אנחנו, לצודקים, לידועים, לנלחמים ולחכמים. אין ברירה אלא לשמוע ולהקשיב למי שלא אני, אנחנו, גם הם צודקים, גם הם יודעים, גם הם נלחמים ודרך אגב, חכמים לא קטנים. כבר ספגתי עלבונות מחברות וחברים קרובים על הנטייה המוזרה והלא ברורה הזאת, לא נורא! אני עומדת בזה!!!!!! אני לא עומדת בשנאה עיוורת אני עיוורת מדאגה אני דואגת לעצמי, למשפחתי לחברותי ולעמי אני יודעת בפנים שהמציאות העגומה שאנחנו בתוכה לא נוצרה ביום. היא נוצרה בתהליך ארוך של שיסוי ופילוג, של שנאת הצד השני של כל צד וחוסר יכולת לראות בצד השני שותף. בצד השני, מעבר לקיר, האנשים - דומים לי, לנו, לכולנו. ואת זה אני מוכרחה לזכור - לא להתנשא, לא לחשוב שהאמת נמצאת רק אצלי. אין אמת, יש אמיתות רבות - כל אחת והאמת שלה. איפה נגמרת הסובלנות שלי? כשאני מזהה את השליטים שלי כאנשים מושחתים שרומסים את כולנו ומשסים אותנו האחד בשני, האחת בשנייה, קבוצה נגד קבוצה, שבט נגד שבט. בקרב הזה אנחנו האזרחיות והאזרחים הפסדנו. ומה עכשיו? אני יוצאת למלחמה הקשה מכולן, אני נוטשת את המבצר שלי ומנסה להיות חשופה כלפי אנשים שלא חושבים כמוני. ששונאים אותי שמתנשאים עלי שלא רוצים בקרבתי ושם.....אני צריכה להיות נבונה, פתוחה ואנושית כפי שלא הייתי מעולם.

שאלות בעקבות הפוסט:

- מה הכאב של הכותבת?
- כיצד היא מתמודדת? באיזו דרך היא בוחרת?
- מה דעתכן: מה אפשר להרוויח ומה אפשר להפסיד מבחירה כזאת?

לסיים נחזור אל תחילת השיעור וננסח ביחד על הלוח "כלים/טיפים לשיח עם בעל/ת דעות פוליטיות שונות והפכות משלי" או נקרא את ה"מדריך לשיחה עם מישהו שדעותיו/ה הפכות משלי" (מצורף כנספח).

נסכם: דיברנו על ההקצנה בשיח והקיטוב בחברה, שיכולים להיות גורם מפרק אם לא יהיה שינוי במגמה ובכיוון. בהנחה שהמחלוקות לא יעלמו, והאנשים שחיים לצידנו ימשיכו לחיות איתנו, הדרך היחידה שיש לנו היא להיות אחראיות/ים להשכין שלום ביננו ולדאוג שהמצב ישתפר. האפשרות לשינוי היא חברתית ואישית גם יחד, כל אחד וכל אחת יכולים לבחור את היחס שלהן/ם למי שחושב/ת אחרת מהם/ן.

נספח:

הרחבה בנושא מתוך: "[הקיטוב בישראל הגיע לנקודת קיצון, מחקרים מסבירים איך זה קרה](#)", 'הארץ' 10.3.23

"עוינות וקיטוב חברתי קיימים משחר ההיסטוריה. אולם בשנים האחרונות מקבלות הנטיות הללו חיזוק אדיר בשל התפתחויות טכנולוגיות. "דעות קיצוניות נשמעות יותר ברשתות החברתיות, והופכות את האנשים ליותר קיצוניים", אומרת חוקרת הרשתות החברתיות ד"ר טלי גזית מאוניברסיטת בר אילן. מדובר בתהליך שהולך ומתגבר ללא הרף. ההנחה הרווחת היתה שאנשים מתחברים ברשתות החברתיות לאנשים שדומים להם בדעותיהם וכך נוצרים "מרחבי הדהוד תקשורתיים (echo chambers) שכדברי גזית, "מחזקים את התחושה שאנחנו הכי צודקים בעוד האחרים, שאליהם אנחנו לא נחשפים ברשתות, טועים ולא מבינים כלום".

מחקר חדש, בהובלת ד"ר עמית גולדנברג מבית הספר למנהל עסקים באוניברסיטת הרווארד, מצא שהמצב חמור אף יותר: אנשים למעשה מתחברים למי שדומים להם אך מעט יותר קיצוניים מהם. המחקר מתאר אפוא מנגנון שמסביר מדוע הקצנה היא תהליך שנמשך כל הזמן – שכן בני אדם מחפשים מישהו קצת יותר קיצוני מהם, דבר שמביא להקצנתם ואז לחיפוש אנשים קצת יותר קיצוניים, וכן הלאה.

גורם נוסף המגביר קיטוב והקצנה ברשתות החברתיות הוא מידע כוזב. מחקרים שערכה גזית עם שותפים הראו שריגוש גורם לאנשים להיות פעילים יותר ברשתות החברתיות. מידע כוזב, כך נמצא, נוטה להיות כזה שמעורר רגשות יותר חזקים וכך הוא מופץ יותר, ובקצב מהיר יותר".

מחקריו של המאירי מצאו שככל שאנשים חושבים שהצד השני מייחס להם דברים שליליים יותר, עמדותיהם הופכות קיצוניות יותר. לא רק דעות מנוגדות מעוררות עוינות. גם ההערכה שיש לכל אדם על האופן שבו חברי הקבוצה האחרת חושבים עליו (מה שמכונה "מטא-תפיסה") משפיעה על מידת הקיטוב.

גילו בעקביות שכל צד לסכסוך פוליטי חושב שהצד השני חושב עליו דברים גרועים הרבה יותר מאשר מה שאותו צד חושב בפועל, דבר שמייצר הקצנה. וביחסים בין קבוצות שיש ביניהן סכסוך, הנטייה היא לשים לב לדברים יותר שליליים. גם התקשורת נוטה להציג את האנשים היותר קיצוניים בכל צד ואת האמירות היותר קיצוניות, וזה מחזק את המטא-תפיסה השלילית.

מדריך לשיחה עם מישהו שדעותיו/ה הפוכות משלי

נכנסת/ן לשיחה פוליטית עם מישהו שחושב לגמרי אחרת מכם? יפה! הנה כמה כללים שיכולים לעזור לכם במשימה: זכרו, יותר חשוב שנצליח לדבר על זה, פחות חשוב על מה נסכים בסוף.

החלטת/ן כבר להיכנס לכזו שיחה? תקשיבו. תניחו רגע את הסיפור שלכן/ם ותקשיבו. כשהצד השני מתחיל לדבר, לא משנה מה נאמר, וייתכן שזה יהיה מרגיז- יש להימנע בעמדת הקשבה בלבד. תשהו רגע את הרצון להגיב, עוד יהיה לכן/ם זמן לספר איך את/ן/ם רואת/ים את הדברים.

תתעניינו ותשאלו שאלות. שאלות שמטרתן להבין טוב יותר את הסיפור של הצד השני. איך הוא רואה את הדברים (ולא -משפטים שבאים להוכיח את הצד השני גם אם יש להם סימן שאלה בסוף, הם לא שאלות מתעניינות).

כדאי לתת תוקף לרגשות של הצד השני, להעביר לו שאכן הקשבת/ן ואת/ן/ם מבינות/ים את מה שהוא מרגיש כרגע, למשל " אני מבינה שאתה כועס על"

תורכן/ם לדבר? אחלה, תארו את המצב כפי שאת/ן/ם מבינות/ים אותו, ספרו מה את/ן/ם מרגישות/ים, הסבירו מה את/ן/ם צריכות/ים, מה את/ן/ם רוצות/ים. (בעיני המצב הוא ש... וזה גורם לי להרגיש..... וחשוב לי ש...)

נשים לב באיזו עמדה אנחנו מגיעות/ים לשיחה- האם אני מגיעה עם כוונה להוכיח את הצד השני, עם רצון לשנות את עמדתו? נברר עם עצמנו: האם אני פנוי עכשיו להקשיב ולהכיל דעות שונות? (לפעמים אנחנו לא פנויים, ועדיף לוותר ולהימנע משיחה פוליטית).

את/ן/ם כנראה לא "תאירו את עיניו" של הצד השני, והוא כנראה לא ישנה את דעותיו הפוליטיות ב180 מעלות. וכך גם אתם. יש לשיחה טובה כוח ומשמעות בפתחת הראש לדברים חדשים אך התנועות של הלב הן יותר עדינות ולא שבירת הגה לכיוון אחר. תחזיקו בהבנה הזאת - לא באת/ן/ם לשכנע או להוכיח למישהו שהוא טועה. אם תבואו בגישה הזאת בנות/י השיח שלכן/ם ירגישו בכך, כפי שגם את/ן/ם מרגישות/ים כשמישהו/י לא באמת מקשיב לכם.

באילו עיניים אני מסתכלת/ת עכשיו על מי שעומד מולי? שיחה טובה, אף פעם לא תתחיל ממקום שפוסל, מנמיך או ממעיט בערך של מי שמולי. אם תהיו מספיק אמיצות/ים תוכלו להגיע לרבדים שיש בהם כנות ואמת.

נקלעת/ן לשיחה עם אדם שאת/ן/ם בכלל לא מכירות/ים? תתחילו בשאלות שהן אישיות ואל תקפצו אל "הפוליטי". למדו על בן/בת השיח שלכן/ם- איפה הוא/היא גר/ה? מה הוא/היא עושה בחיים? בן/בת כמה הוא/היא? נסו להתחיל בפשוט, הדמיון ביניכן/ם חשוב לא פחות מהשוני.

זכרו שנקודת המוצא לשיחה היא שאף אחד לא הולך לשום מקום וכולם כאן להישאר, ועכשיו מדברים על "איך".

אתן/ם מדברות/ים עם מישהו שיש לו רצונות שונים, צרכים שונים ואולי חזון אחר לחברה בישראל. אבל גם הוא או היא דואגים למה שקורה פה, גם הוא/היא מדברים מתוך דאגה וכאב. אין טעם "לשלוח" מישהו לעבור למדינה אחרת. אם הוא היה רוצה הוא היה עושה זאת בעצמו.

התקופה האחרונה מביאה אותנו להקצנה באמירות וביחס למי שאנו סבורות/ים שהוא טועה. ברשתות החברתיות קל יותר לכתוב תגובות מתלהמות, להצטרף לגל שהתחילו אחרים, נסו להגיב תגובות יותר ענייניות ולהנמיך את הלהבות, גם ככה המצב "בוער".